

“Nykyään mikään ei ole muodikkaampaa kuin taistelu poliittista vastaan. Amerikkalaisia rahamiehiä, teollisia tekniikkoja, marxilaisia sosialisteja ja anarkosyndikalisteja yhdistää vaatimus siitä, että politiikan epäasiallinen herruus tulee hävittää ja korvata se taloudellisen elämän asiallisuudella. Enää saa olla ainoastaan organisatoris-tekniisiä ja taloudellis-sosiaalisia tehtäviä, muttei mitään poliittisia ongelmia.” (S. 113)

Kaikesta tästä politiikan vastaisuudesta huolimatta politiikan teorian klassikoita on käännetty aika mukavasti viime vuosina. Ehdotan, että seuraavana olisi vuorossa Max Weberin *Politik als Beruf*. Hannah Arendtin *The Human Condition* on jo tulossa. Lukaisin uudelleen tätä kirjoitusta varten Schmittin *Der Begriff den Politischen* -kirjaisen ja itse olisin asettanut sen suomennettavien listalle ennen *Poliittista teologiaa*. Näitä “kirjoja joita pitäisi kääntää” riittää valtavasti ja vanhat käännökset pitäisi myös uusia. Erityisesti rukoilen tentaattorin ominaisuudessa poliittisen teologian hengessä maan ja taivaan isiltä, pojilta ja jumalan äideiltä, että Rousseauin *Du contrat social* käännettäisiin uudelleen.

.buni Vauhkonen

Kirjallisuus

Pekka Korhonen: Hans *Morgenthau. Intellektuaalinen historia*. Jyväskylän yliopisto, Valtio-opin laitos, julkaisu 46/1983.

Kari Palonen: Jlkisanat teokseen Korhonen 1983.

Kari Palonen: ‘*Das Webersche Moment*’. Zur Kontingenz des Politischen. Westdeutsche Verlag (ilmestyy 1998).

Carl Schmitt: *Der Begriff des Politischen*. Dunccker & Humboldt, Berlin 1987 (1927/32).

HOMouden ENSYKLOPEDIA

Olli Stålström: Homoseksuaalisuuden sairausleiman loppu. Gaudeamus, Helsinki 1997. 351 s.

Jstain syystä ihmisillä ja yhteiskunnilla on Japani jakaa todellisuus kahteen valtakuntaan. Toinen niistä määritellään hyväksi ja terveeksi, tutuksi ja normaaliaksi ja toinen pahaksi ja sairaaksi, vieraaksi ja epänormaaliaksi. Hyvä ja terve puolisko edustaa vallitsevaa valtaa, paha ja sairas taas erilaisia vähemmistö- ja marginaaliryhmiä. Homoseksuaalit ovat yksi tällainen epänormaalisuuden ja sairauden ristin kannettavakseen saanut ryhmä.

Olli Stålströmin väitöskirja on perusteellinen selvitys siitä, miksi homoseksuaalit on leimattu sairaiksi ja epänormaaleiksi: se tarkastelee sairausleiman muotoutumista länsi-

maisena kulttuurin alkutaipaleelta aina meidän päiviimme asti. Stålström lainaa metodologisia välineitä Thomas Szaszilta, Judith Butlerilta ja Michel Foucaultilta. Heidän huomiionsa siitä, että sairausleima on nimenomaan historiallisesti ja sosiaalisesti tuotettu niiden ihmisten ja instituutioiden toimesta, jotka leimaamista harjoittavat, on analyysin kannalta mitä keskeisin. Näin eritoten sen vuoksi, että leimaajat ovat kautta leimaamisen historian esittäneet, että sairausleiman alkuperä on homoseksuaalissa itsessään samaan tapaan kuin puhtaasti fyysiset sairaudetkin. Teoksessa siis taittavat peistä leimaajien biologiaan ja “luontoon” pohjautuva olemusajattelu ja tekijän kannattama sosiaalinen konstruktionismi.

Homoseksuaalisuutta on niin pitkään pidetty omituisena ja poikkeavana asiana, että useimmista ihmisistä varmaankin tuntuu siltä, että homous on nähty sairaus- ja marginaaliliimionä kautta aikojen. Tähän tapaan moni varmasti ajattelee ja näin ovat sairausleiman kannattajatkin ajatelleet. Stålström tuo esiin Fordin ja Beachin kulttuurien väliin tutkimukseen vuodelta 1951 viitaten sen tosiasian, että homoseksuaalisuudesta on tehty tabu ja kielletty asia vasta kristinuskon välityksellä. Sitä ennen esimerkiksi antiikin Kreikassa ja Roomassa homoseksuaalisuus oli sallittu ja jopa arvostettu käyttäytymismuoto. Muistan itsekin Platonin dialogeja ensimmäistä kertaa lukiessani hämmästyneeni sitä, miten Sokrates puhuu kauniista pojista ja poikarakkaudesta aivan yhtä luontevaan ja jokapäiväiseen tyyliin kuin miehet nykyään puhuvat kauniista naisista ja rakkauspuuhista heidän kanssaan. Samoin monissa muissa kulttuureissa homoseksuaalisuudella on ollut keskeinen ja arvostettu asema. Vasta kristinuskon valtaan nousun aikana se luokiteltiin synniksi, jota harjoittavat oikealta tieltä eksyneet demonien riivaamat yksilöt.

Kristinuskon aamunkoitossa apostoli Paavali ja lääketieteen keskeiset perustaja-hahmot Soranus ja Galenos julistavat kuorossa yhteen ääneen, että homoseksuaalit rikkovat Jumalan ja Luonnon asettamia päämääriä ja tarkoituksia ja uhkaavat käyttäytymisellään koko ihmissuvun olemassaoloa. Jumala tai luonto ovat luoneet sukupuolielimet palvelemaan ihmissuvun säilymistä ja jatkumista maan päällä. Tämä näkyy jo niiden anatomisesta muodosta, mies ja nainen täydentävät toisiaan jo muotonsa puolesta. Kaikki heteroseksuaalisuudesta poikkeavat suuntautumismuutokset ovat täten auttamatta tuomittu sairaiksi ja Jumalan ja Luonnon vastaisiksi, homoseksuaalisuus muiden mukana. Stålström huomaa sen mielenkiintoisen seikan, että kaikki myöhemmät homoseksuaalisuutta vastaan singotut argumentit noudattavat tätä samaa peruslinjaa, niiden

vaatteet ja muodot saattavat vaihdella aikain saatossa, mutta ydin pysyy samana läpi sairasleiman historian. Ensin 1800-luvulle asti homoseksuaalisuuden tuomitsivat papit "syntinä" ja 1800-luvulta eteenpäin sitä vainosivat lääkärit ja psykoanalyttikot, jotka nimesivät sen "sairaudeksi" ja "perversioksi". Tärkeää tässä on huomata se, että leiman juuret pysyvät uskonnollisina, vaikka lääkärit ja psykoanalyttikot väittävät perustavansa leiman biologisiin tosiasioihin. Sinä missä papit puhuvat Jumalan päämäärästä seksuaalisuuden suhteen, lääkärit vaihtavat sanan "Jumala" tilalle sanan "Luonto", joka on tarkoittanut ja suunnitellut sukupuolielimille tietyn päämäärän ja tarkoituksen: kummassakin tapauksessa oletetaan, että ihmisten ja heidän välisten suhteiden takana on jokin iso mahti, joka säätää lait ja säännöt sille miten ihmisten tulisi toimia. Ja että juuri papit ja lääkärit osaavat lukea ja tulkita tätä näkymätöntä lakitekstiä. Asianomaisilta itseltään tätä ei kysytä, vaan heidät määritellään ulkoapäin Raamattuun ja Freudiin (joka itse asiassa ei vastustanut homoseksuaalisuutta eikä pitänyt sitä sairautena) nojaten.

Homoseksuaalisuuden tuomitsevat lääketieteelliset ja psykoanalyttiset argumentit ilmaisevat pikemminkin papillisia moralisoivia ja asenteellisia ennakkoluuloja kuin tasapuolisesti punnittuja ja arvioituja tieteellisiä argumentteja, jotka sallivat myös homojen itsensä saada äänensä kuuluville. Samoin vastustajien tyyli ja kieli on enemmän hyökkäävää ja julistavaa kuin rauhallista ja toteavaa. Hyvä esimerkki tästä dogmaattisesta asenteellisyydestä on yhden homoseksuaalisuuden johtavan vastustajahahmon Bieberin vuonna 1962 julkaistu tutkimus. Bieber todistaa, että kaikki homot ovat sairaita viittaamalla yksilöihin, jotka ovat hakeutuneet psykoanalyttikojen potilaiksi. Samalla menetelmällä esimerkiksi naisten vihaajat voisivat todistaa, että kaikki naiset ovat huoria keräämällä aineistonsa bordelleista. Toisin sanoen Bieberille on niin itsestäänselvää se, että terve homoseksuaali on mahdottomuus, ettei hänelle juolahda mieleen etsiä kohteitaan psykoanalyttikojen potilashuoneiden ulkopuolelta. Silti tällä tutkimuksella on ollut syvä ja laajakantoinen vaikutus koko maailmassa.

Eräs perustava ero kuitenkin löytyy kristinuskon homokielteisyyden ja 1800-luvulla alkunsa saaneen lääketieteellisen ja psykoanalyttisen homovastaisuuden väliltä. Kristinusko näki homoseksuaalisuuteen lankeamisen yksilön moraalisenä valintana, johon kuka tahansa saattoi milloin tahansa sortua: ei ollut vielä kehkeytnyt mitään yhtä ja yhtenäistä homoidentiteettiä ja tyyppikategoriaa. 1800-luvulla sensijaan rakennettiin homon yleinen tyyppi ja identiteetti. Ei homous ei enää ollut yksi subjektin ominai-

suuksista, joka vaihtelee kunkin subjektin yksilöllisyyden mukaan, vaan se jähmettyi yhdeksi ja yhdenmukaistavaksi olemukseksi ja samalla anasti ja valtasi itselleen subjektin aseman: yksilö, joka on homo, on vain sitä eikä mitään muuta; hänen identiteettinsä ja persoonallisuutensa samastuu ja tyhjentyy täydellisesti hänen seksuaalisuuteensa. Eikä ole enää muuta kuin yhdenlaista homoutta.

Tämä onkin mielestäni traagisin käänne ja lävistävin naula homouden ristissä. Nyt vasta homosta tulee Homo ja leimasta Leima, ihoon syövytetty merkki ja stigma, joka valtaa ja syö rippeetkin homojen ihmisyydestä ja ihmisarvosta: homot eivät enää ole persoonia omine yksilöllisine ominaispiirteineen, vaan heistä tulee kasvotonta ja nimetöntä homomassaa, joka voidaan tiukasti eristää muista ihmisistä omaan leiriinsä, ja tehokkaasti kontrolloida sieltä käsin. Ja näin tapahtuikin aivan konkreettisella tasolla esimerkiksi Hitlerin Saksassa, jossa satojatuhansia homoja polttomerkattiin, kastrottiin ja marssitettiin yhtä jalkaa juutalaisten kanssa keskitysleireille.

Sama tyyli jatkui 50-luvulla Yhdysvalloissa, jossa homoja vainottiin ja erotettiin valtion viroista samoin kuin kommunistejakin. Painottaisinkin, että juuri tästä yleisestä ja yhtenäisestä homon kategoriasta käsin homous oli helppo määritellä ja rajata eräänlaiseksi arkkityypiksi kaikelle sille mitä pidetään negatiivisena ja pahana, symboliksi todellisuuden pimeälle ja uhkaavaksi koetulle puolelle. Homot ovat onnettomia seksuaalimaanikkoja, pysyviin ihmissuhteisiin kykenemättömiä miehennielijöitä, vastuuntunnotomia lasten viettelijöitä ja homous on myös näkymättömin sisäisin sitein kietoutunut huumeisiin, varkauksiin ja jopa murhiin.

Tämän hirviöhomon arkkityypin hioi ja vei huippuunsa amerikkalainen psykoanalyysi. Se oli luopunut Freudin humanistisesta lähestymistavasta ja luonnontieteellistynyt ja mekanisoitunut lääketieteeksi. Samalla se heijasti ja antoi ideologisen sinauksen 50-luvun Amerikan yhteiskunnallisille arvoille, vaikka julistikin edustavansa biologisia tosiasioita. Tämä homouden yleinen arkkityyppi antoi sille mainion mahdollisuuden ummistaa silmänsä empiirisiltä tuloksilta, joita nosti näyttämölle esimerkiksi Kinseyn (1948) ja Evelyn Hookerin (1957) käännteentekevät tutkimukset: tyyppi kun määrittää a priori, että kaikki homot, vielä syntymättömätkin, ovat sairaita ja epäonnistuneita yksilöitä. Amerikkalaisella psykoanalyysillä oli kolme suurta auktoriteettia: Berger, Fado sekä edellämainittu Bieber. He saivatkin aikaan sen, että homous sinetöitiin virallisesti sairaudeksi vuonna 1952 Yhdysvaltojen psykiatriyhdistyksen toimesta. Tämän psykoanalyysin voittokulku ja lonkerot tunkeutuivat 50-70-lukujen aikana koko maailmaan ja vieläkin sen perusajatuksukset kummittelevat ho-

mojen vastustajien argumenttien taustalla. Tämän vuoksi Stålröm omistaakin teoksestaan suurimman osan Amerikkalaisen psykoanalyysin analyysille ja kritiikille.

Samaan aikaan 50-luvulla kun homovainot olivat kiihkeimmillään pystytettiin sairasleiman kritiikin kolme peruspilaria, joille myöhemmät leiman kritiikit rakentuivat: edellämainitut Fordin ja Beachin kulttuurienvälinen tutkimus, Kinseyn yleisyystutkimus ja Hookerin vertailututkimus. Ne kaikki iskivät kiilaa ja säröjä myytiin Homosta ja Leimasta. Ford ja Beach osoittivat sen miten homouden määritelmät ja arvostus vaihtelee kulttuurista toiseen. Kinsey taas rikkoi homouden ja heterouden välisen absoluuttiseksi luullun raja-aidan haastattelulla, jotka kertoivat, että joka kolmannella Amerikkalaisella hetero miehellä on ollut ainakin yksi homo-kontakti elämänsä aikana. Hooker heräsi kysymään olisiko terveitä homoja sittenkin olemassa, uskalsi astua potilashuoneiden ulkopuolelle heitä etsimään, ja myös löysi. Samalla hän romutti psykoanalyttisen dokmin, jonka mukaan homous on aina ja välttämättä etäisen isäsuhteen ja dominoivan itseensä imevän äitisuhteen tuottama fiksaatio: homojen perhesuhteet eivät poikenneet heterojen perhesuhteista, eivätkä homot heteroista muuten kuin seksuaalisuutensa suhteen.

Vaikka psykoanalyttikot torjuivat nämä tutkimukset jyrkästi, ne antoivat virikkeitä samansuuntaisille tutkimuksille, jotka pian raivasivat tiensä päivänvaloon. Tätä vauhditti radikaali ja kuohuva 60-luku. Käsi kädessä muiden vähemmistöaktivistien kanssa homot järjestäytyivät ja nostivat aisansa kuuluville muun muassa omien pienlehtien ja mielenosoitusten välityksellä. Kritiikin kärki kohdistui – tietysti – psykoanalyysiin, ja mielenosoittajat valtasivatkin Yhdysvaltain psykiatriyhdistyksen vuosikokouksen vuonna 1970. Tieteellisen sairasleiman tutkimuksen ja homoaktivistien käytännön toiminnan välinen vuorovaikutus saikin aikaan viimein sen, että sairasleima kumottiin virallisesti Yhdysvaltojen psykiatriyhdistyksen toimesta vuonna 1973.

Tätä voikin pitää eräänlaisena auringon nousuna homojen sorron historiassa. Tästä eteenpäin asenteet homoja kohtaan alkavat muuttua askel askeleelta suvaitsevämmiksi ja homojen itsensä ääntä kuuntelevammiksi. Jopa psykoanalyysi, tuo homovastaisuuden lujamuurisin linnake on viime vuosikymmeninä alkanut tiodostamaan ja murtamaan tieteensä papillisia ja dogmaattisia puolia. Se on päästänyt homoseksuaaliset psykoanalyttikot keskusteluun mukaan, kuunnellut ja ottanut opikseen heidän esittämästään kritiikistä. Psykoanalyysi on myös avannut portit muille aikaisemmin väheksymilleen näkökulmille; ottanut vaikutteita feminismitiltä, jälkistrukturalismita, sosiaaliselta

konstrukcionalismilta ja muilta olemusajat-
telua purkavilta suuntauksilta. Toki homoilla
on edelleen kiivaita vastustajia, mutta he ovat
supistumassa yksittäisiksi henkilöiksi tai pie-
niksi marginaaliryhmiksi kuten joiksikin tie-
tyiksi psykoanalytikoiksi, skinheadeiksi,
uusnatseiksi, uskonnolliseksi äärioikeistoksi
jne. Instituutionaalaisella ja virallisella tasolla –
kirkkoa lukuun ottamatta – homous on lyö-
nyt itsensä läpi.

Nyt joku voi kysyä, että miksi sitten muis-
tella ja murehtia menneitä; mitä käytännön
iltoa homoille sairausleiman historian tutkai-
luista enää on kun kerran taistelu alkaa olla
takanapäin. Stålström kuitenkin muistuttaa,
että vaikka nämä vastustajaryhmät ovatkin
pieniä, ne ajavat asiaansa kiihkeästi ja kova-
äänisesti eteenpäin ja keräävät riveihinsä jat-
kuvasti uusia jäseniä. Lisäksi monissa – eten-
kin suomalaisissa – psykiatrian kirjoissa, lää-
kärikirjoissa, koulukirjoissa ja myös yleisissä
asenteissa homoseksuaalisuus edelleen näyt-
täytyy sairautena. Virallinen sairausleiman ku-
moaminen on oikeastaan hyvin abstrakti ja
muodollinen paperitason tapahtuma, käytän-
nön asenteet ja toiminta on kuitenkin se
alue, josta vastustus viimekädessä nousee.
Tähän liittyen Stålström huomauttaa, että
koska ”sairaus” ja ”terveys” ovat sosiaalisia
rakennelmia, niin yhteiskunnallisten arvojen
ja käytäntöjen muuttuminen kielteisimmiksi
riittää muuttamaan myös ”tieteelliset” ja vi-
ralliset määritelmät homoseksuaalisuuden
terveydestä tai sairaudesta. Mielestäni Stål-
strömin huoli ei ole turha. Yhteiskuntamme
on jatkuvasti muuttumassa yhä enemmän
jyrkkiä vastakkainasetteluja ja niihin väistä-
mättä liittyvää kilpailua, kovuutta, agressii-
visuutta ja muita sotaisia asenteita suosivam-
maksi. Itse asiassa edellämainitut ryhmät ku-
ten skinheadit ja uusnatsit eivät edusta asen-
teiltaan ja ideologialtaan mitään tavallisen yhe-
teiskunnan reunailmiötä – vaikka näin usein
väitetään – vaan niissä vain tiivisty ja kärjisty
yhteiskunnassamme itsessään piilevä ra-
kenteellinen väkivaltaisuus ja dikotomisuus.
Nämä ryhmätän ovat syntyneet ja kehitty-
neetkin yhtä matkaa yleisen yhteiskunnalli-
sen ilmapiirin kiristymisen kanssa. Ja vaikka
homoja ei enää tyrkättäisikään sorrettujen
kastiin, niin joku sinne aina pudotetaan; se
on dikotomisuudelle perustuvan ja rakentu-
van olemassaolon perusehto. Olisi siis tärke-
ää tutkia tätä kahtiajakamisen logiikkaa ja me-
kanismeja myös itsessään; yleensähan sitä
on pohdittu vain erilaisten sorron kohteena
olevien erityisryhmien kannalta. Miksi ja mi-
ten tämä kahtiajakaminen itsessään syntyy ja
miten se on purettavissa?

Stålströmin teos on tärkeä ja antoisa. Se
on eräänlainen homouden ensyklopedia,
josta löytyvät tiivistetyssä muodossa homo-
tutkimuksen keskeiset ajatukset ja tulokset.
Lisäksi se on väitöskirjaksi harvinaisen selke-
ästi kirjoitettu ja alan ulkopuolisellekin lukijal-

le helposti avautuva teos. Stålström onkin
tutkinut aihettaan jo 60-luvulta asti ja myös
osallistunut tiiviisti aiheeseen liittyvään käy-
tännön toimintaan: esimerkiksi 60-luvun
alussa hän oli henkilökohtaisesti yhteydessä
paikanpäällä nousevien homoliikkeiden ja
aktivistien kanssa, Suomessa hän oli 70-lu-
vun alussa perustamassa SETAa ja on hän
käynyt läpi psykoanalyttisen terapiankin
vain todetakseen sen kyvyttömyyden ”pa-
rantaan” homoseksuaalisen potilaan heteroksi
jne. Tämä kaikki saa aikaan sen, että teosta ei
vaivaa tuo niin monille väitöskirjoille ominai-
nen käytännön elämästä vieraantunut muo-
dollinen teoretisoiminen ja abstraktisuus.

Pekka Wahlstedt

SUOMI-FILOSOFIA ENNEN FILOSOFIAA

Terhi Pursiainen: *Sigfridus Aro-
nus Forsius. Pohjoismaisen re-
nessanssin astronomi ja luon-
nonfilosofi. Tutkielma Forsiu-
ksen luonnonfilosofisista katso-
muksista, lähteistä ja vaikutteis-
ta.* SKS, Helsinki 1997. 498 s.

Jussi Nuorteva: *Suomalaisten
ulkomainen opinkäynti ennen
Turun akatemian perustamista
1640.* SKHS, Helsinki 1997.
533 s.

J. Snellmanista olisi kai paras aloittaa suo-
malaisen filosofian selvitys, koska hän oli
paitsi kansainvälisesti huomattava tutkija,
myös kulttuurisen ja sosiaalisen suomalai-
suuden moniottelija. Niin ’filosofia’ kuin
’Suomikin’ syntyivät vasta hänen aikanaan ja,
niinhän on teroitettu, paljolti hänen käsiensä
käsitteellistämänä. Selvitystä Snellmanin
omasta työstä kaivattaisiinkin: eiväthän am-
mattilaisemme enää juuri tunne hänen jul-
kaisujaan eikä monikaan maallikko ajatellut
säilövänsä takavuotena lompakossaan ni-
menomaisesti filosofin rintakuvaa tai vielä-
kään koe katselevansa filosofin pronssista
kokovartaloa Suomen Pankin edustalla.
Snellmanista pääsi sitten kätevästi Rëiniin,
Grotenteltiin ja Westermarckiin, josta alkaen
kaikki onkin jo vähän tutumpaa. Taaksekin
päin voisi pyrkiä, tutkimaan filosofisen suo-
malaisuuden ja suomalaisen filosofisuuden
kehkeytymistä. Tällä matkalla moni tunnettu,
mutta filosofisen ulottuvuutensa osalta arti-
kuloimaton tapaus saisi uuden tulkintansa.
Jbs seteleissä pysytään, niin Antti Chydeni-
ukseen liitetään filosofinen aspekti suunnil-